Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

13. veebruar 2020*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Direktiiv (EL) 2016/343 – Süütuse presumptsioon ja õigus viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul – Artikli 8 lõiked 1 ja 2 – Riigisisestes õigusnormides tagaselja kohtulikule arutamisele seatud tingimused – Süüdistatavate ilmumata jätmine teatavatele kohtuistungitele süüdistatavatest olenevatel või mitteolenevatel põhjustel – Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele

Kohtuasjas C-688/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) 22. oktoobri 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 6. novembril 2018, kriminaalasjas järgmiste isikute suhtes:

TX,

UW,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president M. Safjan (ettekandja), kohtunikud L. Bay Larsen ja C. Toader,

kohtujurist: P. Pikamäe,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa, L. Medeiros ja D. Pires,

– Euroopa Komisjon, esindajad: R. Troosters ja Y. Marinova,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1), artikli 8 lõigete 1 ja 2 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud TXi ja UW suhtes alustatud kriminaalmenetluses seoses nende kuulumisega kuritegelikku ühendusse.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2016/343 põhjendused 9, 33–37, 44 ja 47 on sõnastatud järgmiselt:

„(9) Käesoleva direktiivi eesmärk on tugevdada õigust õiglasele kohtulikule arutamisele kriminaalmenetluses, sätestades ühised miinimumnormid, mis käsitlevad süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kohtulikul arutelul.

[…]

(33) Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele on üks demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtteid. Kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikul arutelul tugineb sellele õigusele ja see tuleks tagada kogu [Euroopa L]iidus.

(34) Kui kahtlustatav või süüdistatav ei saa endast mitteolenevatel põhjustel viibida kohtulikul arutelul, peaks tal olema võimalus riigisiseses õiguses ette nähtud tähtaja jooksul taotleda kohtulikule arutelule uut aega.

(35) Kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikul arutelul ei ole absoluutne. Teatavatel tingimustel peaksid kahtlustatav ja süüdistatav saama sellest õigusest selge sõnaga või vaikimisi, kuid ühemõtteliselt, loobuda.

(36) Teatavatel asjaoludel peaks olema võimalik otsustada kahtlustatava või süüdistatava süü või süütuse üle vaatamata asjaolule, et asjaomane isik ei viibi kohtulikul arutelul. Nii võib see olla juhul, kui kahtlustatavale või süüdistatavale teatati õigel ajal kohtulikust arutelust ja mitteilmumise tagajärgedest ning ta ei ilmu sellest hoolimata kohale. Kahtlustatava või süüdistatava teavitamine kohtulikust arutelust peaks tähendama seda, et ta kutsutakse sinna isiklikult või kõnealusele isikule antakse ametlik teave kohtuliku arutelu toimumise aja ja koha kohta muul viisil, mis võimaldab tal kohtulikust arutelust teada saada. Kahtlustatava või süüdistatava teavitamine mitteilmumise tagajärgedest peaks tähendama eelkõige seda, et isikule on teatatud, et otsus võidakse teha ka siis, kui ta ei ilmu kohtulikule arutelule.

(37) Kohtulik arutelu, mille tulemus võib olla süüdimõistev otsus või õigeksmõistev otsus, võib samuti toimuda kahtlustatava või süüdistatava puudumisel, kui kõnealust isikut on kohtulikust arutelust teavitatud ja ta on andnud volituse enda valitud või riigi poolt määratud kaitsjale ennast kohtulikul arutelul esindada ning viimane esindab kahtlustatavat või süüdistatavat kohtulikul arutelul.

[…]

(44) Liidu õiguse tõhususe põhimõte näeb ette, et liikmesriigid kehtestavad asjakohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid juhuks, kui rikutakse mõnda õigust, mis on üksikisikule tagatud liidu õigusega. Tõhusa õiguskaitsevahendiga, mis on kättesaadav iga käesolevas direktiivis sätestatud õiguse rikkumise korral, peaks olema võimalik taastada kahtlustatavate või süüdistatavate olukord võimalikult suures ulatuses sellisena, nagu see oleks olnud, kui rikkumist ei oleks toimunud, et kaitsta õigust õiglasele kohtulikule arutamisele ja õigust kaitsele.

[…]

(47) Käesolev direktiiv on kooskõlas [Euroopa Liidu põhiõiguste] hartas [edaspidi „harta“] ning [4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis, edaspidi „EIÕK“] tunnustatud põhiõiguste ja põhimõtetega, nagu piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise keeld, õigus vabadusele ja turvalisusele, õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu, õigus isikupuutumatusele, lapse õigused, puudega inimeste lõimimine ühiskonda, õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, süütuse presumptsioon ja kaitseõigus. Eriti tuleks arvesse võtta Euroopa Liidu lepingu („ELi leping“) artiklit 6, mille kohaselt liit tunnustab hartas sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid ning mille kohaselt on konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused liidu õiguse üldpõhimõtted.“

4 Selle direktiivi artiklis 1 „Reguleerimisese“ on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis sätestatakse ühised miinimumnormid, mis käsitlevad:

a) süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte kriminaalmenetluses,

b) õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul.“

5 Direktiivi artikli 8 „Õigus viibida kohtulikul arutelul“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval on õigus viibida kohtulikul arutelul.

2. Liikmesriigid võivad näha ette, et kohtulik arutelu, mille tulemusena otsustatakse kahtlustatava või süüdistatava süü või süütuse üle, võib toimuda ilma tema kohalviibimiseta, kui

a) kahtlustatavat või süüdistatavat teavitati õigel ajal kohtulikust arutelust ja mitteilmumise tagajärgedest või

b) kahtlustatavat või süüdistatavat, keda on kohtulikust arutelust teavitatud, esindab volitatud kaitsja, kelle on valinud kahtlustatav või süüdistatav või kelle on määranud riik.“

Bulgaaria õigus

6 Kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artikli 55 lõikes 1 on sätestatud:

„Süüdistataval on järgmised õigused:

[…]

osaleda kriminaalmenetluses […]“.

7 NPK artikli 94 lõige 1 näeb ette:

„Kaitsja osalemine kriminaalmenetluses on kohustuslik, kui

[…]

8. asja kohtulik arutelu toimub süüdistatava kohalolekuta;

[…]“.

8 NPK artikli 247b lõige 1 sätestab:

„Ettekandja-kohtuniku nõudmisel toimetatakse süüdistusakti koopia süüdistatava kätte. Süüdistusakti kättetoimetamisega teavitatakse süüdistatavat eelistungi toimumisest ja artikli 248 lõikes 1 nimetatud küsimustest, tema õigusest ilmuda kohtusse kaitsjaga ja võimalusest nimetada endale kaitsja artikli 94 lõikes 1 ette nähtud juhtudel, samuti asjaolust, et asja võidakse menetleda ning asjas otsus teha tema kohalolekuta, kui täidetud on artiklis 269 sätestatud tingimused.“

9 NPK artikkel 269 on sõnastatud järgmiselt:

„1) Kohtuasjades, milles süüdistatavat süüdistatakse raskes kuriteos, on viimati nimetatu osalemine kohtuistungil kohustuslik.

2) Kohus võib määrata, et süüdistatav ilmub kohtusse ka kohtuasjades, milles tema kohalolek ei ole tingimata nõutav, kui kohtuistungil osalemine on vajalik objektiivse tõe väljaselgitamiseks.

3) Kui see ei takista objektiivse tõe väljaselgitamist, võib asja arutada süüdistatava kohalviibimiseta, kui:

[…]

3. talle on nõuetekohaselt saadetud kohtukutse, ta ei ole ilmumata jätmiseks esitanud mõjuvat põhjust ja järgitud on artikli 247b lõikes 1 sätestatud menetlust;

[…]“.

10 NPK artiklis 423 on sätestatud:

„1) Tagaselja süüdimõistetu võib kuue kuu jooksul alates jõustunud süüdimõistvast kohtuotsusest teadasaamisest või teise riigi poolt tema tegelikust Bulgaaria Vabariigile üleandmisest taotleda kriminaalmenetluse uuendamist, tuginedes asjaolule, et ta ei osalenud kriminaalmenetluses. Taotlus rahuldatakse, välja arvatud esiteks juhul, kui süüdimõistetu oli põgenenud pärast eelmenetluses süüdistuse esitamist, mille tagajärjel ei olnud võimalik artikli 247b lõike 1 kohast menetlust läbi viia, või teiseks juhul, kui kõnealune menetlus viidi läbi, kuid pärast seda jättis süüdistatav ilma mõjuva põhjuseta kohtuistungile ilmumata.

2) Taotlus ei peata süüdimõistva kohtuotsuse täitmist, kui kohus ei otsusta teisiti.

3) Kriminaalmenetluse uuendamise menetlus lõpetatakse, kui tagaselja süüdimõistetu jätab ilma mõjuva põhjuseta kohtuistungile ilmumata.

[…]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

11 Spetsializirana prokuratura (eriasjade prokuratuur, Bulgaaria) alustas kolmeteistkümne isiku suhtes kriminaalmenetlust, kuna neid kahtlustati mõrvade, röövimiste ja varguste toimepaneku eesmärgil kuritegeliku ühenduse organiseerimises ja sellesse kuulumises ning muudes kõnealuse kuritegeliku ühenduse raames toime pandud kuritegudes. Süüdistatavate hulka kuuluvad ka TX ja UW, keda süüdistatakse sellesse kuritegelikku ühendusse kuulumises, kusjuures selle kuriteo eest ette nähtud karistus on kolme- kuni kümneaastane vangistus.

12 TX-le ja UW-le teatati, millistel tingimustel võib kohtulik arutamine toimuda nende kohalolekuta – nimelt, kui nad jätavad kohtusse ilma mõjuva põhjuseta ilmumata, ning samuti teavitati neid asjaolust, et sellisel juhul on asjas tehtav lõplik kohtulahend nende jaoks siduv ja seda ei saa vaidlustada põhjendusel, et nad ei viibinud isiklikult kohtulikul arutamisel.

13 TXi ja UW suhtes Spetsializiran nakazatelen sadis (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) toimunud menetluses toimus esmalt seitse kohtuistungit. Kõikidel nimetatud kohtuistungitel lükati kohtuasja arutamist edasi. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei teinud menetlustoiminguid ega uurinud tõendeid, sest osa süüdistatavaid ei ilmunud kohtusse, põhjendades seda haigestumisega nende kohtuistungite toimumise päevadel. Kõnealune kohus kontrollis nende puudumiste põhjenduste tõelevastavust, kuid hoolimata tõsistest kahtlustest ei suutnud ta nende süüdistatavate puudumiste põhjendatust kahtluse alla seada.

14 19. ja 26. aprilli 2017. aasta otsuses käsitles eelotsusetaotluse esitanud kohus põhikohtuasjas võimalust korraldada kohtuistung ilma nende süüdistatavate kohalolekuta.

15 Sellega seoses tõdes eelotsusetaotluse esitanud kohus esiteks, et nende süüdistatavate kohalolek ei ole etteheidetavate kuritegude osas riigisiseste õigusnormide tähenduses „objektiivse tõe väljaselgitamiseks“ vajalik.

16 Teiseks nägi eelotsusetaotluse esitanud kohus põhikohtuasja arutamiseks ilma ühe süüdistatava kohalolekuta riigisiseste õigusnormide alusel ette järgmised tingimused:

– kohal peab viibima süüdistatava advokaat, kes peab süüdistatavat tegelikult kaitsma;

– kohtuistungi protokolli koopia saadetakse süüdistatavale, et teavitada teda tema kohalviibimiseta tehtud kohtutoimingutest ja esitatud tõenditest;

– süüdistatavale antakse võimalus avaldada, kas ta soovib kõnealuste tõendite uut uurimist tema juuresolekul;

– kui süüdistatav jättis kohtusse ilmumata temast mitteoleneval põhjusel, tehakse nimetatud toimingud tema juuresolekul uuesti;

– kui süüdistatav jättis kohtusse ilmumata temast endast oleneval põhjusel, tehakse tema taotlusel nimetatud toimingud tema juuresolekul uuesti vaid siis, kui kohus leiab, et süüdistatava isiklik osalemine konkreetses tõendi uurimise toimingus on vajalik tema huvide kaitsmiseks.

17 Pärast 19. ja 26. aprilli 2017. aasta otsust korraldatud kaheteistkümnele kohtuistungile ei ilmunud teatavad süüdistatavad erinevatel põhjustel.

18 Nii jättis TX 16. mail 2018 toimunud kohtuistungile tulemata tema tahtest mitteoleneval põhjusel, nimelt haiguse tõttu. UW jällegi ei soovinud sellel kohtuistungil osaleda. Mõlemat isikut kaitsesid nende volitatud advokaadid. TX-le ja UW-le saadeti kõnealuse kohtuistungi protokolli koopia, et nad saaksid tutvuda nende äraolekul uuritud tõenditega.

19 TX ja UW ilmusid järgmisele kohtuistungile, mis toimus 30. mail 2018. Pärast nõupidamist oma advokaatidega avaldasid nad, et nad on tutvunud 16. mai 2018. aasta kohtuistungi protokolliga ja nende äraolekul uuritud tõenditega ning nad ei soovi, et neid tõendeid nende juuresolekul uuesti uuritaks. Nende äraolekul tehtud toiminguid ei korratud.

20 TX ei ilmunud jälle haiguse tõttu 1. oktoobril 2018 toimunud kohtuistungile. Teda esindas sellel kohtuistungil tema kaitsja. TXi äraolekul kogus eelotsusetaotluse esitanud kohus teatavad tõendid ja kuulas muu hulgas üle prokuratuuri taotlusel süüdistatavate vastu ütlusi andma kutsutud põhitunnistaja. TX-le saadeti kõnealuse kohtuistungi protokolli koopia, et ta saaks tutvuda tema äraolekul uuritud tõenditega.

21 TX ilmus järgmisele kohtuistungile, mis toimus 17. oktoobril 2018. Pärast oma advokaadiga konsulteerimist avaldas ta, et ta on tutvunud 1. oktoobri 2018. aasta kohtuistungi protokolliga ja tema äraolekul uuritud tõenditega ning ta soovib isiklikult osaleda süüdistatavate vastu ütlusi andma kutsutud põhitunnistaja ülekuulamisel. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rahuldas selle taotluse ja kuulas selle tunnistaja veel kord üle. TX-il oli võimalus sellel ülekuulamisel täies ulatuses osaleda ja esitada kohtule kõik soovitud küsimused.

22 Seoses UWga märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et riigisisesed õigusnormid näevad ette, et kui menetlus viiakse läbi ilma süüdistatava osavõtuta pärast seda, kui süüdistatav on asjaoludest teadlikuna andnud selleks oma nõusoleku, teavitatakse süüdistatavat kohtulikust arutelust ja kohtusse ilmumata jätmise tagajärgedest ning advokaadi kohustuslikust osalemisest, kusjuures tegemist on tagatistega, mis on ette nähtud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 2 punktides a ja b.

23 Kõnealune kohus rõhutab, et tal on tekkinud kahtlused, kas – eelkõige direktiivi 2016/343 põhjendust 35 arvestades – põhikohtuasjas käsitletavad õigusnormid on kooskõlas liidu õigusega, ja et need kahtlused puudutavad tingimusi, millal on kohtulikul arutamisel osalemisest loobumine kehtiv.

24 Seoses TXga, kes ei ilmunud teatavatele kohtuistungitele temast mitteolenevatel põhjustel, nimelt haiguse tõttu, märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et direktiivi 2016/343 põhjendust 34 arvestades võib pidada tema kohtulikul arutamisel osalemise õigust rikutuks, kuna tema puudumine oli vabandatav. Tekib küsimus, kas selline rikkumine tegelikult toimus, arvestades toiminguid, mida tehti pärast neid kohtuistungeid TXi taotlusel.

25 Seoses 16. mail 2018 toimunud kohtuistungiga on eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas TXi avaldus, et ta ei taotle tehtud toimingute kordamist, kujutab endast kehtivat loobumist õigusest viibida kohtulikul arutelul, ja kas direktiivi 2016/343 põhjenduses 35 ette nähtud võimalus loobuda õigusest viibida kohtulikul arutelul on kohaldatav ka juba tehtud menetlustoimingute suhtes. Seoses 1. oktoobril 2018 toimunud kohtuistungiga soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas prokuratuuri taotlusel süüdistatavate vastu ütlusi andma kutsutud tunnistaja täiendav ülekuulamine TXi juuresolekul on direktiivi 2016/343 põhjendust 44 arvestades täiendav meede.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et TXi ja UW advokaadid osalesid kõikidel põhikohtuasjas toimunud kohtuistungitel.

27 Neil asjaoludel otsustas Spetsializiran nakazatelen sad (kriminaalasjade erikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas süüdistatava õigust viibida kohtulikul arutelul, mis on sätestatud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõigetes 1 ja 2 koosmõjus põhjendustega 35 ja 44, on rikutud, kui üks kriminaalasjas korraldatud kohtuistungitest on toimunud süüdistatava kohalviibimiseta ja süüdistatavale on nõuetekohaselt saadetud kohtukutse, süüdistatavat on teavitatud tema ilmumata jätmise tagajärgedest ja süüdistatavat esindab tema volitatud advokaat, kui:

a) süüdistatav on jätnud kohtusse ilmumata temast endast oleneval põhjusel (nimelt on ta otsustanud jätta konkreetsel kohtuistungil osalemata);

b) süüdistatav on jätnud kohtusse ilmumata temast mitteoleneval põhjusel (nimelt haigestumise tõttu), kui pärast kohtuistungit on teda tema kohalviibimiseta tehtud toimingutest teavitatud ja asjaoludest teadlikuna on ta otsustanud ja avaldanud, et:

– ta ei sea kõnealuste toimingute õiguspärasust enda ilmumata jäämisele tuginedes küsimärgi alla ega nõua nende kordamist tema juuresolekul;

– ta soovib nendes toimingutes osaleda, millest tulenevalt on kohus läbi viinud süüdistatava poolt nimetatud isiku täiendava ülekuulamise ja võimaldanud süüdistataval selles täies ulatuses osaleda?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

28 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad juhul, kui süüdistatavat on õigel ajal teavitatud kohtuliku arutelu toimumisest ja kohtulikule arutelule ilmumata jätmise tagajärgedest ning kui seda isikut esindas tema volitatud advokaat, ette, et tema õigust viibida kohtulikul arutelul ei ole rikutud, kui:

– süüdistatav otsustas ühemõtteliselt mitte ilmuda ühele tema suhtes toimuva kohtumenetluse raames korraldatud kohtuistungile või

– ta ei ilmunud neist kohtuistungitest ühele kohtuistungile temast mitteoleneval põhjusel, kui pärast seda istungit teavitati teda tema äraolekul tehtud toimingutest ning asjaoludest teadlikuna otsustas ta kas avaldada, et ta ei tugine nende toimingute õiguspärasuse vaidlustamiseks enda puudumisele, või avaldada, et ta soovib nende toimingute tegemise juures viibida, millest tulenevalt oli asja menetlev kohus sunnitud neid toiminguid kordama, eelkõige viies läbi tunnistaja täiendava ülekuulamise, millest süüdistataval oli võimalik täies ulatuses osa võtta.

29 Kõigepealt tuleb märkida, et direktiivi 2016/343 eesmärk – nagu see tuleneb direktiivi artiklist 1 ja põhjendusest 9 – on sätestada ühised miinimumnormid, mis on kohaldatavad kriminaalmenetlustes, mis puudutavad süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kohtulikul arutelul (19. septembri 2018. aasta kohtuotsus Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 45 ja 5. septembri 2019. aasta kohtuotsus AH jt (süütuse presumptsioon), C-377/18, EU:C:2019:670, punkt 38).

30 Peale selle tuleb märkida, et arvestades selle direktiiviga läbi viidud ühtlustamise minimaalset laadi, ei saa seda tõlgendada nii, nagu oleks see täielik ja ammendav instrument (vt selle kohta 12. veebruari 2019. aasta kohtuotsus RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Sellega seoses on selle direktiivi artikli 8 lõikes 1 sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval on õigus viibida kohtulikul arutelul.

32 Sama direktiivi põhjenduses 35 on täpsustatud, et kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikul arutelul ei ole absoluutne ning, et teatavatel tingimustel peaksid kahtlustatav ja süüdistatav saama sellest õigusest selge sõnaga või vaikimisi, kuid ühemõtteliselt, loobuda.

33 Nii on direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud, et liikmesriigid võivad näha ette, et kohtulik arutelu, mille tulemusena otsustatakse kahtlustatava või süüdistatava süü või süütuse üle, võib toimuda ilma tema kohalviibimiseta, kui selle sätte punkti a järgi on kahtlustatavat või süüdistatavat teavitatud õigel ajal kohtulikust arutelust ja mitteilmumise tagajärgedest või kui vastavalt selle sätte punktile b esindab kahtlustatavat või süüdistatavat, keda on kohtulikust arutelust teavitatud, volitatud kaitsja, kelle on valinud kahtlustatav või süüdistatav või kelle on määranud riik.

34 Peale selle on direktiivi 2016/343 põhjenduses 47 märgitud, et direktiiv on kooskõlas hartas ning EIÕKs tunnustatud põhiõiguste ja põhimõtetega, nagu õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, süütuse presumptsioon ja kaitseõigused.

35 Sama direktiivi põhjendusest 33 tuleneb, et kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikul arutelul tugineb õigusele õiglasele kohtulikule arutamisele, mis on sätestatud EIÕK artiklis 6, millele vastavad – nagu on täpsustatud selgitustes põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17) – harta artikli 47 teine ja kolmas lõik ning harta artikkel 48.

36 Sellega seoses tuleneb Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, et avaliku kohtuistungi korraldamine on üldpõhimõte, mis on sätestatud EIÕK artiklis 6. See põhimõte on eriti tähtis kriminaalõiguse valdkonnas, kus üldjuhul peab tegemist olema esimese astme kohtuga, mis vastab täielikult EIÕK artikli 6 nõuetele ja kus õigussubjekt võib õiguspäraselt nõuda, et ta „kuulataks ära“ ja et tal oleks eelkõige võimalus esitada suuliselt oma vastuväited, kuulata teda süüstava tunnistaja ütlusi, tunnistajaid küsitleda ja ristküsitleda (EIK 23. novembri 2006. aasta otsus Jussila *vs.* Soome, CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, punkt 40, ja EIK 4. märtsi 2008. aasta kohtuotsus Hüseyin Turan *vs.* Türgi, CE:ECHR:2008:0304JUD001152902, punkt 31).

37 Selle kohtupraktika kohaselt ei takista EIÕK artikli 6 sõnastus ega mõte seda, et isik loobub vabatahtlikult kas sõnaselgelt või vaikimisi õiglase kohtumenetluse tagatistest. Kohtuistungil osalemise õigusest loobumine peab aga olema ühemõtteliselt tuvastatud ja sellega peavad kaasnema sellise sammu raskusele vastavad minimaalsed tagatised. Lisaks ei tohi see olla vastuolus ühegi olulise avaliku huviga (EIK 1. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Sejdovic *vs.* Itaalia, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, punkt 86, ja EIK 13. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Vilches Coronado jt *vs.* Hispaania, CE:ECHR:2018:0313JUD005551714, punkt 36).

38 Põhikohtuasjas alustati mitme isiku suhtes kriminaalmenetlust kuritegeliku ühenduse organiseerimise ja/või sellesse kuulumise asjaoludel. Kohtumenetluse algstaadiumis teavitati süüdistatavaid riigisisese õiguse alusel sellest, millistel tingimustel võib siis, kui nad jätavad ilma mõjuva põhjuseta kohtusse ilmumata, seda menetlust ilma nende kohalolekuta läbi viia. Peale selle osalesid süüdistatavate advokaadid kõikidel selle kohtumenetluse raames toimunud kohtuistungitel.

39 Eelotsuse küsimus puudutab esiteks olukorda, kus süüdistatav jätab teadlikult ühele tema suhtes toimuva kohtumenetluse raames korraldatud kohtuistungile ilmumata.

40 Juba ainuüksi direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 2 sõnastusest lähtudes tuleb märkida, et sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi on järgitud nii selle sätte punktis a kui ka punktis b nimetatud tingimusi.

41 Peale selle nähtub eelotsusetaotlusest, et UW loobumisega oma õigusest osaleda kohtuistungil kaasnesid selle loobumise raskusele vastavad minimaalsed tagatised ning et see loobumine ei näi olevat vastuolus ühegi olulise avaliku huviga.

42 Neil tingimustel tuleb tõdeda, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikega 2 ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette, et süüdistatava õigust viibida kohtulikul arutelul ei ole rikutud, kui süüdistatav otsustas ühemõtteliselt jätta ühele tema suhtes toimuva kohtumenetluse raames korraldatud kohtuistungile ilmumata, kui teda teavitati selle kohtuistungi toimumisest ja teda esindas sellel kohtuistungil volitatud advokaat.

43 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimus puudutab teiseks olukorda, kus süüdistatav ei saanud tema suhtes toimunud kohtumenetluse raames ilmuda kohtuistungitele temast mitteoleneval põhjusel, nimelt haiguse tõttu.

44 Direktiivi 2016/343 põhjenduses 34 on märgitud, et kui kahtlustatav või süüdistatav ei saa endast mitteolenevatel põhjustel viibida kohtulikul arutelul, peaks tal olema võimalus riigisiseses õiguses ette nähtud tähtaja jooksul taotleda kohtulikule arutelule uut aega.

45 Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab esimesena küsimuse olukorra kohta, kus süüdistatav, kes ei saanud ilmuda tema suhtes toimuva kohtumenetluse raames korraldatud kohtuistungile temast mitteoleneval põhjusel ja keda teavitati tema äraolekul sellel kohtuistungil tehtud toimingutest, on avaldanud, et ta ei tugine nende toimingute õiguspärasuse vaidlustamiseks sellele puudumisele ega nõua nende kordamist tema juuresolekul.

46 Selles kontekstis tuleb tõdeda, et sellist seisukohta võib pidada ühemõtteliseks loobumiseks õigusest viibida asjasse puutuval kohtuistungil.

47 Teisena käsitleb eelotsusetaotluse esitanud kohus olukorda, kus süüdistatav on avaldanud, et ta soovib tema äraolekul tehtud toimingute kordamist tema juuresolekul, mille tulemusena tuli korraldada tunnistaja täiendav ülekuulamine, millest süüdistataval oli võimalik täies ulatuses osa võtta.

48 Selle kohta tuleb nentida, et isikut, kelle taotlusel on tema juuresolekul korratud toiminguid, mis tehti kohtuistungil, millel see isik ei saanud osaleda, ei saa käsitada kohtulikult arutelult puudununa.

49 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad juhul, kui süüdistatavat on õigel ajal teavitatud kohtuliku arutelu toimumisest ja arutelule ilmumata jätmise tagajärgedest ning kui seda isikut esindas tema volitatud advokaat, ette, et tema õigust viibida kohtulikul arutelul ei ole rikutud, kui:

– süüdistatav otsustas ühemõtteliselt mitte ilmuda ühele tema suhtes toimuva kohtumenetluse raames korraldatud kohtuistungile või

– ta ei ilmunud neist kohtuistungitest ühele kohtuistungile temast mitteoleneval põhjusel, kui pärast seda istungit teavitati teda tema äraolekul tehtud toimingutest ning asjaoludest teadlikuna otsustas ta kas avaldada, et ta ei tugine nende toimingute õiguspärasuse vaidlustamiseks enda puudumisele, või avaldada, et ta soovib nende toimingute tegemise juures viibida, millest tulenevalt oli asja menetlev kohus sunnitud neid toiminguid kordama, eelkõige viies läbi tunnistaja täiendava ülekuulamise, millest süüdistataval oli võimalik täies ulatuses osa võtta.

Kohtukulud

50 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul, artikli 8 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad juhul, kui süüdistatavat on õigel ajal teavitatud kohtuliku arutelu toimumisest ja arutelule ilmumata jätmise tagajärgedest ning kui seda isikut esindas tema volitatud advokaat, ette, et tema õigust viibida kohtulikul arutelul ei ole rikutud, kui:

– **süüdistatav otsustas ühemõtteliselt mitte ilmuda ühele tema suhtes toimuva kohtumenetluse raames korraldatud kohtuistungile või**

– **ta ei ilmunud neist kohtuistungitest ühele kohtuistungile temast mitteoleneval põhjusel, kui pärast seda istungit teavitati teda tema äraolekul tehtud toimingutest ning asjaoludest teadlikuna otsustas ta kas avaldada, et ta ei tugine nende toimingute õiguspärasuse vaidlustamiseks enda puudumisele, või avaldada, et ta soovib nende toimingute tegemise juures viibida, millest tulenevalt oli asja menetlev kohus sunnitud neid toiminguid kordama, eelkõige viies läbi tunnistaja täiendava ülekuulamise, millest süüdistataval oli võimalik täies ulatuses osa võtta.**

Allkirjad